

2 tema. AŠ IR KITAS

I. RAŠYBOS IR SKYRYBOS TAISYKLIŲ KARTOJIMO IR KALBOS VARTOJIMO UŽDUOTYS

1. Pakartokite priebalsių rašybos taisykles ir įrašykite praleistas raides.

Ėmė sni___ti puriais dri___sniais, prasidėjo ža___sulys, didelės sniego gniū___tės, nekantriai lau___davo, naminis slė___tainis, nedrį___damas prieštarauti, nepateisintų lūke___čių, ka___kodėl neramu, prie slenk___čio, dy___stančią žolę, troškau din___ti be pė___sako, bai___štus žvėrelis, bau___štus žirgas, pažvel___ti į akis, vakarus lei___davome linksmi, išsirin___davome grie___tesnį vadą, grę___ti rankšluo___čius, žai___davome indėnus, u___puolimo ka___dien bijodavo, ru___sėjo naktis, surukęs nuo rūpe___čių, prasiver___k pro u___tvanką, nušvie___davo, žiedais nusa___stytas, i___ipuošęs, sklei___damas svaiginantį kvapą, sta___telėjusius pė___čiuosius, mie___čioniškas u___ispyrimas, plačiau a___imerkti, pradėję spro___ti pumpurai, ka___kada madingu a___daru, a___surdiškose situacijose, lėtai grim___tančius gilyn, prieža___čių tylėti buvo ap___čiai, ka___dienė duona, ėmė dū___zti vis garsiau, ne viskas bai___ta, ka___kas a___itiko, u___kaltos durys, ve___tų autobusu, ka___kuriam pakrašty, siuvo dideliais dy___sniais, dykaduonio džiau___smas, i___blyškęs veidas, a___igerk rū___pienio, u___dėjo akidan___čius, ka___kur din___sta, a___iremtų į pušį, ren___tis į žygį, nieka___niekas nesakė, u___kimšti skylę, u___klotas, i___girdęs balsus, i___iplėtę vy___džiai, radau vištos gū___tą.

2. Įrašykite praleistas raides.

Viena iš knygos dalyv___ profesorė Viktorija Daujotytė ar netyčia spaudoje u___tikusi ka___kurį knygoje spau___dinamą pokalbį, ar tiesio___ prisiminusi, kad tok___ (dgs. K.) pokalb___ yra buv___, pasiūlė juos surinkti ir išleisti knygą. Kad tie pokalbiai nepasimest___, neu___imiršt___, nes daugumos Vandos Juknaitės kalbinam___ žmon___ jau nebėra su mumis. Iš pradž___tų pokalb___ buvo daug___u, bet kai kur___ teko a___isakyti, nes jie neu___me___gė dialogo su kitais pašnekes___is. Be to, teko pagalvoti, kokia tvarka tuos tokius labai skirtingus pokalbius i___dėstyti, kad a___irast___ tam tikra visuma, išryškėt___ tam tikros temos, kalbėjimo ir kalbos autentiška, a___irast___s___skamb___.

<...>

Knygoje spau___dinami pokalbiai turi vertikal___ matmen___, kuris jungia juos su amžiniais dalykais, todėl jie tarytum netek___aktualiojo laiko matmens, kit___vertus, jie esmingai susij___su pašnekovų gyvenamu ar gyventu laiku, yra i___augę iš jų ka___dienybės horizontalės. Aktualum___kaip tik ir lemia ši esamo ir amžino laik___ (dgs. K.) sankirta.

<...>

Visumos i___gyvenimas yra nuostab___usias dalykas, kuris a___itiko su š___knyga. Ji palieka labai plataus, gilaus ir skaidraus gyvenimo ___spūd___, nuostabu, kad t___ (vns. G.) visum___pač gerai paryškino dailininkės Deimantės Rybakovienės viršelis ir apipavidalinimas. Vienas Izraelio literatūros kritikas yra pasak___s apie kit___Vandos Juknaitės pokalb___ (dgs. K.) knyg___, kuri buvo išversta į hebrajų kalb___, kad j___galima skaityti kaip roman___, nes joje yra ir dramatiškas d___logas, ir filosofija, ir gyvenimiškos fabulos. Šią pokalb___knyg___irgi galima skaityti kaip roman___– ji apie mirt___, troškim___gyventi, jėg___nepasiduoti, gebėjim___save riboti, tikėjim___, kad ne viskas baig___si (es. I. 3 asm.) šioje žemėje. Tai čia tos didžiosios, filosofinės, temos.

<...>

Interv____ žanras ir pakito, ir liko nepakit____s. Žmonės jau Antikoje____ šnekėjosi. Ir dar ank____čiau. Pokalbio kokybė, j____i taip galima pasakyti, priklauso nuo susitikimo. Jis arba įvyksta, arba ne. Tai yra pokalbio esmė, pagrindas, g____v____bė, kurios niekas negali panei____ti, atvirksč____i, ji traukia kaip nematomas magnetas. Mes esame susij____ ne žodž____is. Žodžiai tik patvirtina tuos saitus. Arba ne. Ši knyga – žmogišk____j____ (dgs. K.) sait____ žodinė išraiška.

Bernardinai.lt

3. Pakartokite išplėstinių aplinkybių skyrybą ir sudėkite galimus skyrybos ženklus.

1. Ant seno medinio stalo padėję rankas jie laukdavo šviesaus vakaro ir pirmųjų sutemų. 2. Buvo neįprasta kad vadovas užuot paraginęs darbuotoją imtis naujų pareigų ir atsakomybės ėmė jį atkalbinėti. 3. Vadovas grąžino mūsų rengtas taisykles net iki galo jų neperskaitęs. 4. Vakaro saulė nedrąsiai lyg kažko susigėdusi blykstelėjo pro grėsmingus debesis. 5. Mūsų kaime visi padėdavo vieni kitiems kuo tik galėdami. 6. Ar mokytoja rengdama pranešimą konferencijai pasiūlė aptarti ir kitus aktualius klausimus? 7. Dar prieš planuojant kelionę reikėjo išspręsti daugybę įvairių klausimų. 8. Tie taisyklių punktai nors ir ne visada leidžia reguliuoti renginiuose besilankančių asmenų srautus.

4. Sudėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

Atmintis labai daug ką nuslepia perkuria ir aš jau niekada nesužinosiu ką mačiau kažkada sakysime gulinėdamas pievoje ant Šlynos kranto vieną gražų gegužės vakarą prie trobos sėdėdamas ant suoloio ką ten galvoju nieko neveikdamas. Nors tada kažkas manyje labai svarbaus vyko ką pradėjau suprasti suaugęs kurdamas eilėraščius dabar rašydamas šiuos žodžius. Ar ne kūryba visa tai padeda suprasti ir suteikia prasmės dalykams kurie rodos jau seniai užmiršti? Taigi ar kūryba nėra ypatinga kartais į praeitį nugrimzdusios atminties balsas aidas bangos?

<...>

Kaip besisuktum tas prisiminimų rašymas vis tiek yra kūryba apmąstymai apie tai kaip kažkada supratai arba dabar supranti prabėgusį gyvenimą įvykius žmones pats save. Prisimenu savo kaimiečius kai jie susėdė ir rimtai nusiteikę imdavo kalbėti „apie gyvenimą“. O tai buvo jų filosofavimas gyvenimo išmintis ji ir likdavo niekieno neužrašyta nebent tai užtinkame mūsų senųjų klasikų kūrinuose. Filosofavimas nėra tik didžiai mokytų privilegija. Kokių gilių įžvalgų yra pasakę mano kaimo žmonės!

Juk ir rašydamas literatūrinius tekstus turi tapti „nemokytas“ kad galėtum prieiti prie tų dalykų kurie nuolat išsprūsta iš proto paspėstų pinklių nes jis reikalauja tikslumo dokumentiškumo visa patvirtinančių įrodymų. Pagaliau pradedi teisti ar teisinti vaiką kuris tada nieko nesuprato ką aš dabar suprantu ir noriu surasti kažkokią iš mažų dienų besitęsiančią gyvenimo giją. Aš pats buvau savo paties vaikas apie kurį šiuose tekstuose daugiausia kalbėsiu. Tas vaikas vis tebėra manyje. Jis dažnai išnyra iš praeities miglų man pradėjus ką nors eiliuoti. Rodos norėčiau ką nors jam padovanoti paklausinėti pakalbinti.

Kaip dabar rašydamas galvoju tikriausiai šie mano užrašai baigsis tuo laikotarpiu kada tapau žinomas kaip literatas ir mano gyvenimas darėsi viešas apie jį daugiau „žino“ įvairūs tekstai mano bendražygiai archyvai. Labai keista bet dabar aš pats apie save labai daug ko nežinau ir nesužinosiu apie mane neretai ką nors įdomaus ar netikėto papasakoja kiti ko aš galiu tiksliai neprisiminti arba būti visai užmiršęs laikęs tai nesvarbiu dalyku.

Marcelijus Martinaitis

5. Įrašykite praleistas raides ir sudėkite trūkstantus skyrybos ženklus.

Yra valand___ (dgs. K.) kai sėdi susim___st___s (būk. k. l. dal.) u___imirš___s nežinai kur es___s nors jauti ir regi. Kyla ir rimsta jausmai. Ateina mint___s viena po kitos kaip dangumi plauk___ntys debesėl___i. Žmogaus vidus kaip koks pasaulis pilnas visok___ (dgs. K.) pavidal___ kel___ujanč___ šen ir ten. Kartais ateina greitai ir staig___i rodos visk___ sugr___ut___ bet ir vėl išnyksta. Žmogus žiūri į visk___ ir stebisi nieko nes___mdamas. Tarsi neb___t___ jo darbas vis___ tai valdyti. O juk tai jo vidus! Paties žmogaus vidus! Jam priklaus___s (es. l. dal.) pasaulis! Argi žmogus neturėt___ b___ti jo valdovas?

Plauk___nčios mintys nesusta___domos jausmai norai nesuvaldomi... Žmogus pradeda suvo___ti koks jis yra silpnas savo pasaul___je. Pamažu jis pradeda suprasti savo padėt___ pradeda a___kirti save nuo savo patyrim___ (dgs. K.) ir bando susivokti. Ilgas tas susivokimo kelias... Pasidaro aišku kad žmogaus vidus yra tarsi namai į kuriuos kas nori ___eina ir išeina jo visai nea___iklaus___ . Ateina ir tok___ (dgs. K.) sveč___ kurie suterš___ (es. l. 3 asm.) vis___ (vns. G.) nam___ ateina ir tok___ (dgs. K.) kurie sukėl___ sumaišt___ o žmogus nieko negali padaryti. Bet svarb___usia kad tuos bjaurius o kartais ir gerus svečius laiko savo paties esybe! Žmogus dar neprabud___s jis kenč___ ly___ sapne nea___imena sav___s mato vien savo jausmus geidimus mintis ir jais gyvena. Vieni jų teik___ (es. l. 3 asm.) jam džiau___sm___ (vns. G.) o kiti labai vargina tiesio___ paverg___.

Jų paver___tas ir apsinkintas žmogus pamažu pradeda jaustis es___s nuo jų a___kiras dai___tas a___kira gyvybė. Ir taip žmogus a___istoja ant susivokimo kelio ir ženg___ juo pirm___j___ žin___snį. Antrasis susivokimo žin___snis yra sugebėjimas susikaupti parimti susitelkti prie vieno dal___ko. Dirbdamas svarb___ (vns. G.) darb___ žmogus savo dėmes___ turi kreipti į savo veiksmus. <...> Sugebėjimas susikaupti ir parimti yra svarbus žmogaus susivokimo žin___snis. Taip žmogus pradeda savo vid___ švarinti valyti. Nebe___leidžia visok___ valkat___ ir bastūn___ kvieč___ tik padorius ir išmintingus keleivius nors iš pradž___ valkatos dar labai verž___si į jo vid___ . Pamažu žmogaus vidaus namuose a___iranda tyla. Žmogus jauč___si sau vienas savo namuose savo viduje.

Parimti ir susivaldyti tai dvi dal___s to paties susivokimo žin___snio. <...> Vis dėlto jis dar toli nuo tikro susivokimo ir tobulo sav___s pažinimo. Jis dar nėra surad___s savosios esmės bet žmogus jau išvysta šal___ į kur___ jam reikia eiti. Jo jau beveik nebeplėšo ir nebedr___sko visokie norai troškimai mint___s. Jis jau savyje surado tikr___j___ pagrind___ . Dabar žmogaus darbai kyla iš vidinės ramybės ir pasiž___mi tvirtumu. Regimasis arba kūniškas žmogus dabar yra S___vasties ___rankis. Per jį jau veikia aukštesniosios galios žmogaus S___vastis.

Vydūnas

6. Perrašydami sakinius ištaisykite prielinksnių vartojimo klaidas.

1. Kaimynų vaikas gabus ant chemijos ir biologijos.

2. Kambario matmenys trys ant trijų metrų.

3. Šį sezoną vėl madingi batai ant aukštų kulnų.

4. Mokiniai per mažai domėjosi apie kūrinius.

5. Apie ką čia ginčijatės?

6. Mokytojas nurodė į keletą rašto darbo trūkumų.

7. Mokytojų susirinkimai vyksta kartą į mėnesį.

8. Kiek pas tave pinigų?

9. Pas ją gražūs tamsūs plaukai.

10. Ir prie geriausių norų negalėsiu tavęs pasitikti.

II. TEKSTO SUPRATIMAS IR KŪRIMAS

1. Temos supratimas. Kontekstai

Kito samprata

Žmogus save, kaip savitą bruožų turinčią asmenybę, suvokia bendraudamas su *kitu* asmeniu, pastebėdamas *kito* žmogaus skirtynes, neįprastumą – kitoniškumą. Žmogaus santykį su *kitu* analizuoja filosofai, psichologai, sociologai, žmonių santykių pobūdis dažnai tampa vaizduojamojo meno tema. Iš tiesų tai, kaip suvokiamas kitas žmogus, koks santykis su juo kuriamas, rodo ir individo, ir visuomenės moralines nuostatas, pakantą ribas, asmens galią suprasti ir būti suprastam.

Kitas neretai tampa opozicija *savam*. Žodžiu „kitas“ nusakomas svetimumas asmeniui, kuriam primetamos nepageidaujamos savybės. Su *kitu* siejamos žmogų ar bendruomenę ištikusios bėdos, į jį žvelgiama įtariai, niekinamai, baiminantis susiteršti.

Kitas šioje temoje suprantamas kaip asmuo (asmenys), su kuriuo (kuriais) kuriamas santykis, dialogas, tarpusavio sąveika ar, priešingai, atsisakoma tai daryti. Kitoks, kitoniškas – neįprastas, nesavas. Todėl kurti santykį su *kitu* reiškia suprasti savo tapatumą ir kito asmens skirtingumą.

1. Remdamiesi lietuvių kalbos išteklių informacinės sistemos „E. kalba“ duomenimis ir „Visuotinė lietuvių enciklopedija“ paaiškinkite pateiktas sąvokas.

Empatija _____

Įsikitinimas _____

Kitanieka _____

Kitybė _____

5.2. Paaiškinkite, kodėl kuriamas bjauraus priešo vaizdinys.

5.3. Kodėl, jūsų nuomone, priešo įvaizdis perkeliamas į grasinančias gamtos ar visuomenės jėgas?

5.4. Sakinyje „Mėginti suprasti kitą reiškia griauti klišes apie jį, nebandant jo paneigti ar ištrinti jo kitoniškumo“ įvardijama, kokiais būdais kuriamas neigiamas santykis su kitu. Pabraukite tuos būdus sakinyje ir apsvarstykite plėtodami pastraipos mintį. Remkitės U. Eko tekstu ir įgyta kultūrine patirtimi.

Umbertas Ekas kalbėdamas apie kito supratimą mini klišių griovimą. Pasirinktas veiksmažodis „griauti“ priartina prie minties, kad klišės esančios tarsi neįveikiama siena, kuri atriboja mus nuo kito. Klišės – tai stereotipinės nuostatos kitų žmonių atžvilgiu. Mūsų visuomenėje dažnai į kitą – kitokį, savitą – žiūrima susikūrus ribotą, menkinamąjį paveikslą. Todėl stengiamasi tokį individą _____

6. Remdamiesi skaitytais šios temos tekstais apibendrinkite žmogaus santykį su kitu žmogumi. Pabaikite sakinius, išplėtodami mintis.

Krikščioniškoji pasaulėžiūra iškelia meilę artimam kaip _____

Rašytojas H. Hesė kalba apie žmogų gaubiantį susvetimėjimo tinklą, kuris _____

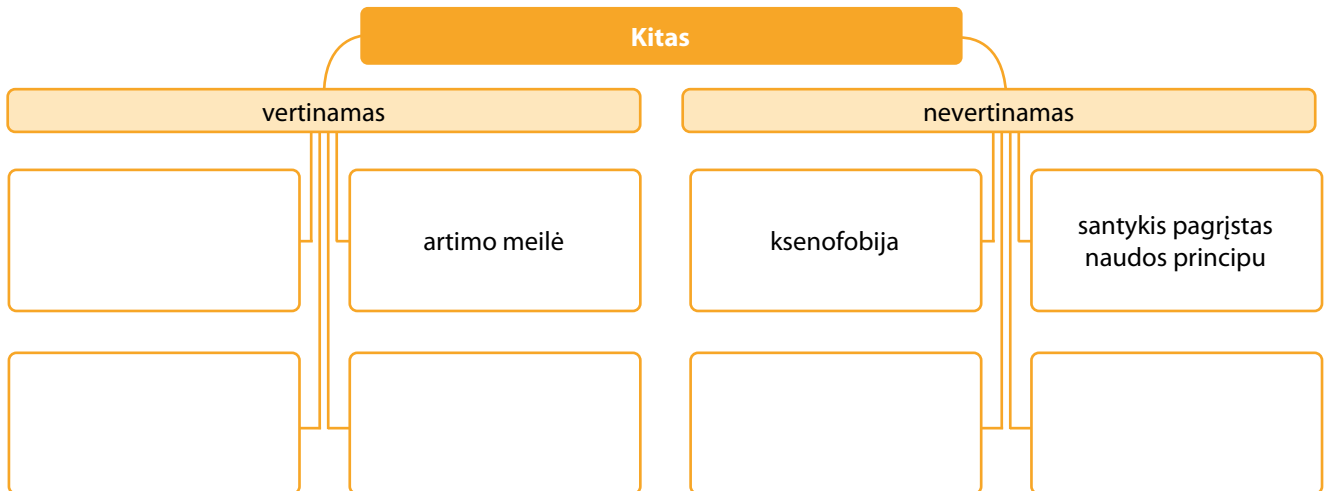
Filosofas M. Heidegeris kalba apie komunikacijos galią, padedančią _____

Politologė R. Urbonaitė kaip didžiausią ydą išskiria _____

Rašytojas U. Ekas teigia, kad požiūrį į kitą lemia poreikis _____

nes _____

7. Remdamiesi 1–5 užduotimis baikite pildyti santykio su *kitu* schemą.

8. Susiekite duotųjų tekstų ištraukas, kuriomis teigiamas žmogaus santykis su kitu, ir literatūros kūrinius, kuriuose tas santykis vaizduojamas.

„Mylėk savo artimą kaip save patį“ – tokia suasmeninta meilės samprata yra išskirtinė krikščioniškosios etikos ypatybė, išreiškta karitatyvine meile arba meile priešui kaip artimui.

„<...> kai kuriems ta kitybė tampa tuo, ką reikia naikinti, nes normalu yra tai, kaip aš gyvenu, o jei kitas gyvena kitaip, tai jau nenormalu. Tik kodėl, dalies suvokimu, tai yra nenormalu, o ne tiesiog kitaip? Kodėl ta kitybė tampa grėsme?“ (R. Urbonaitė)

A. Kamiu „Svetimas“

Šatrijos Raganos „Sename dvare“

F. Kafkos „Metamorfozė“

J. Biliūno „Ubagas“

V. Mykolaičio-Putino „Altorių šešėly“

2. Teksto analizė ir interpretacija

Veikėjų analizė yra svarbiausia epinio teksto analizės dalis. Įsigilinkite į teorinę medžiagą, rekomendacijas ir vadovaukitės jomis atlikdami užduotis.

Veikėjai gali būti pagrindiniai ir antraeiliai (šalutiniai), epizodiniai (pasirodantys tik tam tikruose epizoduose), pagal būdo bruožus skirstomi į teigiamus ir neigiamus, statiškus ir dinamiškus. Kai kurie veikėjų apibūdinimai yra tradiciniai, tarsi priskiriantys jiems tam tikrą veikimo pobūdį, numatantys jų veiksmus ar likimo skirtį.

Personažo portretas kuriamas iš įvairių detalių. Personažą charakterizuoja elgesys, reagavimas į aplinką, troškimai ir pasirinkti tų troškimų įgyvendinimo būdai. Įvykių grandinė, susieta priežasties ir pasekmės ryšiais, neretai parodo sudėtingus veikėjui tenkančius išbandymus. Personažo pasirinkimas ne tik keičia pasakojimo eigą, bet ir atskleidžia jo paties požiūrį į pokyčius. Svarbus ir personažo santykis su kitais kūrinyje veikiančiais asmenimis, taip pat su savimi. Kūrinyje perskaitome kitų veikėjų nuomonę apie veikėją ir iš jų kalbėjimo (tiek teigiamo, tiek neigiamo) susidarome įspūdį apie veikėją visuomenėje.

Veikėjo analizė

1. Atkreipkite dėmesį, ar veikėjas tipiškas, ar individualizuotas, galbūt jį galima priskirti kokiam nors socialiniam (teminiam) vaidmeniui.
2. Raskite veikėjo išvaizdą apibūdinančių detalių. Atkreipkite dėmesį, kas tomis detalėmis išryškinama (amžius, veikla, būseną, charakterio savybės ir kt.).
3. Analizuokite, ar veikėjas statiškas (išlieka toks pat, nekeičia požiūrio, veikimo būdo ir pan.), ar keičiasi. Jei veikėjas keičiasi, įvertinkite jo dvasinį brendimą ar nuosmukį, keitimosi sąlygas ir pasekmes.
4. Analizuokite, kaip įvykiai keičia veikėjo situaciją, kaip veikėjas reaguoja į išbandymus.
5. Stebėkite, kaip veikėjas bendrauja, kaip vertina kitų veikėjų veiksmus ir žodžius.
6. Analizuokite kitų kūrinio veikėjų santykį su veikėju, jų požiūrį, reiškiamą žodžiais ir veiksmais.
7. Analizuokite veikėjo kalbą, kalbinę raišką, vidinį monologą (jei toks yra).
8. Įvertinkite socialinį, kultūrinį, istorinį ar kitokį kontekstą, darantį poveikį veikėjo sprendimams, situacijai.
9. Atkreipkite dėmesį, ar pasakotojas išsako savo požiūrį į veikėją. Jei matote, kad pasakotojas yra subjektyvus, nagrinėkite jo požiūrį ir kaip jis reiškiamas.

1. Perskaitykite Žemaitės apsakymo „Marti“ ištrauką ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Marti

(ištrauka)

Pačiame pietų įniršime, tik griaustinis – turrurrur!! čia pat, rodos, ant galvos. Kaip tik elektra užgavo visitelius*, sujudo kaip skruzdėlės, per skruzdyną sukirtus. Kiekvienas nusigandęs žvalgėsi į debesis. Pamišo ir pietūs: kitas pavalgęs, kitas ne, vieni, pasigrobę grėblius, sausąjį šieną metė į kupsčius arba krovėsi vežimus. Kiti išlakstė arklių atsivesti. Šienas pjauti niekam neberūpėjo, puolė tik išdžiovintojo gelbėti.

Vingiai taip pat bruzdėjo. Tėvas brizgilais** nešinas landė po alksnynus; Katrė vertė į kūgį; Jonas, atsigulęs ant pilvo, baigė iš lauknešės pieną srėbti. Vežimas prikrautas jau stovėjo.

– Skubėk, Joneli! – skraidino Katrė, – reikia apgrėbstyti ir priveržti vežimą; tėvelis netruks arklius suvokti.

– Taigi taigi kaipgis, vis į mane žiūrit... Taigi lipk ant vežimo!

Katrė pasistatė šalia vežimo kartį, įsikibusi šoko ant tekinio, paskui ant vežėčios ir užsiritu ant viršaus šieno. Atsistojusi šaukė:

– Ko bestovi? Grėbstytk, duokš kartį, skubėk, debesy jau čia pat!

– Taigi taigi, laidyk gerklę!

Jonas atsidėjęs darbavosi. Katrė ant vežimo nekantrybe degė.

– Kas čia tau yra? Čiupinėkis, antai tėvas parjoja, mesk virvę greičiau! – skraidino vyrą, pati įmanydama iš kailio išsinerti.

Pradėjo Jonas veržti. Kiek patrauks, virvė pakšt, nutrūkusi. Sumegs, pradės veržti, ir vėl pakšt, ir vėl čiupinės, kol sumegs. Katrė apmaudu niekur nesitvėrė. Vėjas jau pakilo šniokšti; sukinėdamosi po pakūges, kilnojo nuo žemės šieno pluošteliu; kur sausesni, laidė į aukštą. Žaibai blizga, perkūnija kas kartas tankiau gruma.

– Giltinių atpūtnagiau! – sušuko ant Jono, – užmesk virvę ant karties, aš pritūrėsiu. Veržk!

Ir vėl virvė pakšt!

Prijojo tėvas.

– Ar dar nepasitaisėt? Lietus jau ant nosies... Kiti jau važiuoja.

– Taigi, kad virvė trūksta!

Tėvas pripuolė, vadžias pririšo, suėmė kartu su virve.

– Spausk, užgulsk kartį, tu ištiža! – šaukė ant Katrės, – o tu čia!

Sukibo abudu veržti. Tik kartis trakšt pusiau, kaip spriegs Katrę nuo vežimo, net kojos pakežėjo! Laimė dar, kad pasitaikino ant pakūgės.

Čia lietaus pirmieji lašai stambūs pradėjo jau pakšnoti. Vingiai mato, jog nieko nebus: skubinau pasikinkę, sukrito nors ant

nepriveržto vežimo, be atžvilgos nulėkė namo. Katrė atsikėlusį apsižvalgė; maža kas tepastebėjo jos nukritimą, nes kiekvienas skuba, kiekvienas savim rūpinasi, nelabai tesistebi į kitus. Buvo beeinanti namo, bet galva svaiguliuoja, kojos dreba, todėl lino į kūgį, nes jau iš tiesų pradėjo lyti.

Katrė, parkritusi šiene, skaudžiai atsidūsėjo.

– Kas ten manęs laukia!.. Tokios tai meilės trokšta mano širdis? Kad bent būtų prisiartinęs, bent žvilgterėjęs... Kad taip būčiau negyvai užsimušusi, vis tiek, o gal dar pasidžiaugtų?! Toks tai užmokestis už mano darbą ir vargus... Bevelyčiau varlele šokavusi, neko į tokių beširdžių nagus pakliuvusi... Eisiu prie tėvelių, apkabinsiu kojeles, be nepriglaus mane, be nepasigailės... O ar padės ką?.. Sukelsiu tik triukšmą, ir be to mano broleliai baudžiasi Joną priperti... Ką tai padės, jam širdies nejdės! Kuo vilkas gimė, tuo ir karš; jei geruoju nieko nepadeda, piktuuju nė tiek. Dievaliau, mano Dievaliau! tokia tai mano laimė, ir nė mažiausios viltelės nėra...

Katrės karštos ašaros rietėjo; debesys slinko, lietus retėjo, perkūnija kaskart toliau grumėjo.

– Br, kaip nekenčiu tinginių! Bepigu dar, kad jis mane mylėtų, bent vieną žodelį už mane užtartų... Kad bent išauštų kuomet geresnė dienele!

Pamažu Katrės širdies skausmas raminosi, karštos ašaros vėso, pavargusios akys merkėsi, rūstūs paveikslai jaukėjo. Siaubė ją saldi šilima, pradėjo meiliai svajoti, glaudėsi su mažu kūdikėliu, pagaliau viskas persimainė į sapną.

Vyrai, parlėkė namo, su vežimu stačiai įpuolė į daržinę. Belaukdami Katrės pareinant, Jonas užmigo, tėvas, atkinkęs arklius, pavarė į apluoką, pats spruko į trobą. Juokdamosi pasakojo motinai, kaip marti nusitelžė nuo vežimo.

– Katrės neraus giltinė, bet tas vaikas galėjo nusigąsti, – pasirūpino motina.

– Ne toks jisai kvailys, nesirūpink! – juokėsi tėvas. – Nė skersas nepažvelgė, paliko bedrybsančią.

– Na, žinai gi, užmigs, by tik pasiliko!.. Pirma kas jos vikrumas buvo, kas gašumas, o dabar amžina tingine pavirto! Negana mat vežimo nebemoka nukrauti, bet ir po namus ištižo kaip kantaplė: nebesivalo, nebesišvarina, nosim ardama čiūžinėja po sąšlavas ir purvynus kaip amžinoji nevaleika!

– Taigi ir dabar neparsivelka, nė vežimo nėra kam iškimšti.

* visus

** apynasriu su žąslais, kamanomis

1.1. Kokiai kūrybos srovei priskiriama Žemaitės kūryba? Kas jai būdinga?

1.2. Nurodykite, kokiam apsakymų ciklui priklauso apsakymas „Marti“, kas jam būdinga.

1.3. Apibūdinkite teksto pasakotoją (remkitės rekomendacijomis, kaip analizuoti pasakotoją).

1.4. Pagrįskite mintį, kad ištraukos pradžioje kuriamas visuotinės sumaištis ir bruzdėjimo vaizdinys. Nurodykite dvi meninės raiškos priemones ir jas iliustruokite citatomis.

3. Probleminio klausimo svarstymas

Analizuodami tekstą gilinamės į jo aplinką – **kūrinio kontekstą**. Kontekstų yra įvairių, dažniausiai nurodomi autoriaus biografinis, kultūros epochos, literatūrinis, kultūrinis, istorinis, filosofinis, psichologinis, religinis, tautosakinis, mitologinis, socialinis. Svarstydami problemą remiamės kultūrine patirtimi ir su ja siejame tos **problemos kontekstualumą**, tiksliau – **kultūrinės patirties kontekstą**.

Kokį kontekstą galima pasitelkti?

- Jei argumentuojame literatūros kūrinį, galime pasitelkti rašytojo biografiją, kūrybos srovės bruožus, kultūrinės nuorodas, randamas literatūros kūrinyje, istorinį, socialinį ar kitokį kontekstą, padedantį suprasti kūrinį.
- Jei svarstydami problemą pasitelkiame ne literatūrinį, o kitokį argumentą, kontekstas turi būti susijęs su ta kultūrine patirtimi: kalbėdami apie istorijos įvykius aptariame jų istorinę reikšmę, priežastis ir pan.; remdamiesi visuomenės gyvenimo pavyzdžiais analizuojame visuomenės raidos aktualijas, į problemą žvelgiame iš skirtingų perspektyvų.

Svarbu. Kultūrinė patirtis ir pasitelktas problemos svarstymo kontekstas turi derėti tarpusavyje, vienas kitą papildyti, sustiprinti.

Konteksto vieta pastraipoje nėra apibrėžta: jį galima aptarti prieš kultūrinę patirtį, po jos, jei tinka, kontekstą galima įtraukti į kūrinio analizę. Svarbu paisyti nuoseklumo ir rišlumo principų.

1. Perskaitykite Jono Biliūno novelės „Ubagas“ ištrauką ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Ubagas (ištrauka)

Senelis drebančiom rankom atidarė vartelius ir intėjo kieman. Buvo tai ubagas. Teisybė, neturėjo jisai didelių lazdu geležiniais galais su ilgais botagais, nebuvo toksai drąsus, kaip dažnai esti drąsūs mūsų ubagai. Bet tai buvo ubagas, nes nešės pasikabinęs ant pečių krepšį, teisybė, visai dar dyką.

Užlipęs ant gonkelio senelis vėl bailiai apsistojo, nežinodamas, kur dėties.

Kadangi troboj nieko nebuvo – visi buvo išvažiavę bulbių sodintų ir aš vienas namie atlikau – paprašiau senelio sėsties ant gonkelio. Atsisėdo ir palenkęs galvą pradėjo kalbėti poterius...

Nežinau, kodėl man pasirodė, kad ir poterius jisai kalba ne taip, kaip ubagai pripratę yra kalbėti. Buvaunas ubagas kad kalba, tai kaip žirnius beria arba vėl kalba giedančiu gailestingu balsu, kur reikia pratęsdamas ar nuduodamas. Šitasai gi senelis kalbėjo visai taip, kaip kalba žmogus nelaimingas, – tyliai, lūpom drebančiom; vietomis jis visai nebegalėjo kalbėti, tartum jam kas kvapą gniaužė: mačiau tik, kaip jo lūpos dar labiau drebėjo, virpėjo; jo balse keletą kartų, visai, rodės, netikėtai, taip skaudžiai suskambėjo apmaudos ir baisyos nelaimės styga, kad mane visą šiurpas paėmė. Int jį žiūrėdamas pamačiau, kaip per raukšlėtą, išdžiūvusį jo veidą rieda gailios karčios ašaros...

– Ko tamsta raudi? – paklausiau nemandagiai senelio, kada jisai pabaigė melsties.

Pakėlė int mane raudonas nuo ašarų be blakstienų akis ir norėjo kažin ką pratarti, bet žodis neišėjo iš burnos, tik skaudžiai sudrebėjo lūpos. Aš krūptelėjau: jo veidas pasirodė man matytas, tik kur ir kada, negalėjau atsiminti.

– Kaip neraudoti? – tarė ant galo senelis, – sunku pakiemiais pirmą kartą vaikščioti.

– O iš kur tamsta? – paklausiau nustebeš.

– Iš Pavarių. Petras Sabaliūnas... gal tamsta atameni?

– Dėdė Petras?! – surikau, ūmai pažinęs sėdintį priešais mane žmogų.

Atsirėmiau alkūne pagalvių ir nustebusiom akim žiūrėjau int senelį. Kaip tai? Petras Sabaliūnas, kurį iš pat mažumės pažinojau kaip turtingą, pasiturintį žmogų, kursai buvo geriausiu mano tėvų kaimynu ir bičiuoliu, dabar ubagas?

Visokios nelaimės aplanko žmogų šioje ašarų pakalnėje, bet toksai atsitikimas, ūmus ir netikėtas, man buvo visai nesu-
prantamas. Teisybė, kai mano tėvai numirė, Petras Sabaliūnas nustojo mūsų namus lankęs, ir aš, išvažiavęs mokytus, kokį
15 metų jo iš artie ir nemačiau; bet parvažiudamas retkarčiais savo tėviškėn, visados girdėdavau, kad Petras Sabaliūnas
gyvenęs kaip gyvenęs, gerai ir laimingai, kad savo dvi dukteri jau išleidęs už vyrų ir vienu bičių kiekvienai davęs po dvide-
šimtį kelmų...

<...>

– Tai tamstos gal namai sudegė ar žemės nebeturi? – neiškentėjau nepaklausęs.

– Tebėra ir namai, ir žemė...

– Tai kodėl gi tamsta kalėdoji?

– Sūnus išvarė... – tik ištarė senelis, ir karčios ašaros pradėjo riedėti iš akių.

Supratau... sūnus... Atsiminiau, kad Sabaliūnas turėjo sūnų vienatūrį, su manim vienametį; atsiminiau, kaip su tuo sūnu dar
lakstydavova per bičkuopį už rankų susitvėrusiu, medų iš korių čiulpdamu... Tai buvo mano mažų dienų draugas, su kuriuo
paskum niekad nebesusieidavau...

– Tai tamstos sūnus gal jau savų vaikų susilaukė? – paklausiau.

– Turi bent trejetą, – drebančiom lūpom atsakė senelis, – jau ketverti metai, kaip jam visa atadaviau. Nieko taip ir negailiu,
kaip jo vaikų... Taip juos mylėjau!.. Išsigandę, išplėstomis akelėmis lydėjo mane, kaip ėjau iš kiemo... E gal ir jie kada nors taip
varys iš namų savo tėvą... – Ir senelio akyse vėl pasirodė ašaros.

– Ar tamsta int savo dukteris nesiglaudei?

– Kur man int jas glausties! Turi jos savo vyrų tėvus dar gyvus, – tegul tik juos moka mylėti. Nėra tenai man vietos. Žinai, se-
nas žmogus visur nemalonus...

– Argi visur?..

– Ee... Ar neatameni tamsta senų žmonių pasakos?.. Įsodino kartą sūnus žilą tėvą ragelės ir veža iš namų, e jo mažas vaikas
paskum bėga. Atavežė miškan, išvertė senį po pušimis, e rageles šalin numetė. Ir eina namo. Bet mažas vaikas nutvėrė jį už
rankos, neleidžia ir prašo: „Tėveliuk, tėveliuk, kam rageles palikai? Aš neturėsiu kuo tamstos čionai atvežti...“ Matai: ne sene-
lio, tik ragelių pasigailėjo. Tai ne pasaka, bet tikra teisybė: ne vienas išaugęs norėtų kuo greičiausiai savo tėvus iš namų išvežti,
tik nedrįsta arba gėdžias. Bet atsiranda tokių, kurie ir gėdos neturi...

<...>

Supratau, kad negražu taip žmogų klausinėti, tik gurdinti*... Atsiminiau, kad reikia jam kas duoti – ir pajutau, kaip mano vei-
das visas užkaito. Nieko prie sau neturėjau; niekuo negalėjau atsilyginti tam seneliui, kuris tiek kartų man mažam buvo davęs
pilnus medaus korius, kuris meduitom savo rankom ne kartą glostė man mažam galvą...

* varginti, gaišinti

1.1. Aptarkite novelės ištraukos pasakotoją. Ko pasakojimui suteikia tokia pasakojimo perspektyva?

1.2. Kaip kuriamas elgetos paveikslas (remkitės rekomendacijomis, kaip analizuoti veikėją)?

1.3. Kodėl pasakotojas netiesiogiai vis lygina elgetą su kitomis elgetomis?

- 1.4. J. Biliūno kūryboje svarbios detalės. Kokiomis detalėmis perteikiama elgetos būseną? Išrašykite jas. Koks motyvas kartojamas?
-
-
- 1.5. Kodėl pasakotojui svarbu perteikti savo reakcijas į elgetos dejavimus? Išrašykite reakcijas ir paaiškinkite jų pobūdį.
-
-
-
- 1.6. Paaiškinkite netikėto atpažinimo scenos paskirtį.
-
-
- 1.7. Kodėl pasakotojas negali patikėti Sabaliūno elgetavimu?
-
-
- 1.8. Kodėl Sabaliūnas persako pasaką apie rogeles? Ar tik norėdamas patvirtinti, kad jį ištikusi nelaimė nėra išskirtinė, tokia esanti visų senolių dalis? Argumentuokite.
-
-
- 1.9. Kokią išvaymo iš namų priežastį nurodo elgeta? Kokį žmogaus vertinimo principą tai atskleidžia?
-
-
- 1.10. Kokios stilistinės raiškos priemonės dominuoja? Ką jos padeda perteikti?
-
-
- 1.11. Nurodykite socialinę problemą, išryškėjančią novelės ištraukoje.
-
-
- 1.12. Pasirenkite svarstyti probleminį klausimą „Nuo ko priklauso žmogaus vertė visuomenėje?“. Suformuluotiems problemos sprendimo aspektams numatykite trūkstamus kultūrinius argumentus ir kontekstus.

Kaip pasitelkti tinkamą kontekstą?

Svarstant probleminį klausimą „Nuo ko priklauso žmogaus vertė visuomenėje?“ reikia gilintis į socialinius reiškinius. Iš duotojo teksto analizės matyti, kad kūrinys kelia senos ir naudos neteikiančio žmogaus egzistencijos problemą: atidavęs ūkį sūnui jis atsiduria visuomenės paribyje, tampa benamiu, išlaikomu tik geravalių žmonių. Galima teigti, kad panašią problemą išgyvena ne vienas šiuolaikinės visuomenės individas. Senų žmonių diskriminacija apibūdinama amžizmo sąvoka, kalbama apie senatvės stigmatizavimą vartotojiškoje kultūroje. Vadinasi, keliamame visuomenės požiūrio į kitą – kitokį – žmogų problemą. J. Biliūno novelės „Ubagas“ ištrauka pagrindžia mintį, kad empatijos stokojančioje visuomenėje, vertinančioje materialinę naudą, senas žmogus atstumiamas.

4. Savarankiškos užduotys

Grožinio teksto interpretavimas

1. Pateikite novelės interpretaciją. Rekomenduojamas interpretacijos aspektas – vagies paveikslas.

Nukreipiamieji klausimai

1. Kokį plėšiko paveikslą kuria vaiko vaizduotė novelės pradžioje? Kokią reikšmę šis paveikslas įgyja vėliau, pagavus tikrąjį vagį?
2. Kaip novelėje keičiasi vagies vaizdinys?
3. Kokiomis kalbinės raiškos priemonėmis kuriamas vagies paveikslas?
4. Kas lemia kaimo žmonių požiūrį į vagį?

Jurgis Savickis

Vagis

Kaip gerai turėti savo namas. Savo namas, šiluma. Pilna troba žmonių, pančius vejančių. U ta ta, šilta, gerai! – Taip gali manyti žmogus, kuris kaip šuva išguitas po pasaulį bastos.

Užrūkytoj ir dūmų prileistoj gryčioj seni žmonės pasakojo apie senos gadynės plėšikus, kaip jų pavogti arkliai buvo rišami prie medžių, kaip arkliai iš bado žieves graužė, kaip kunigams įkaitintais virbalais padus svilino.

Vaikas, drožinėdamas lentelę ir norėdamas iš jos smuiką padaryti, svajoto ir klausė.

– Nagi, kad dabar ateitų per prisnigusį darželį plėšikas... Plėšikas rodėsi vaikui aukštas, malonus, gražiais juodais rūbais apsirėdęs, lyg kunigas su blizgančiais kaliošais. Kodėl jam taip rodėsi – jis nežinojo.

Šiandien ištiko nepaprasta diena.

Vagys pavogė tėtei tiesiog iš kūtės arklį.

Sukvietus talką ir padarius oblavą*, arklys buvo rastas, o vagis sugautas ir, į rogių dugną įmestas, namon parvežtas.

Namon parvežus, vagis buvo pririštas gryčioje prie skersinio spyrio, veržiančio įgubusių sieną. Vienmarškinis, žado nustojęs. Virvės buvo giliai įsipjovusios į bicepsus, galva nusvirusi, su pramuštu smilkiniu ir krauju, užkrekusiu ant grubių atlapių marškinių, rodančių jo geležinę krūtinę.

Visi išsiskirstė, kas valgyti – svečių priimti, kas arklį – rogių sužiūrėti.

Vaikas tyliai stovėjo ties piktadariu, lyg jį kas būtų tvirtai laikęs. Jis negalėjo atspėti, kur jis bus jį matęs. Rarotų vaizdas minė jam šį piktadarį: žalias veidas, suplėšyti marškiniai, pasvirusi galva... Dideliame altoriuje prikaltas ant kryžiaus Kristus turėjo tokio pat panašumo.

Kas tai „piktadarys“!

Šiaudą iš lovos ištraukęs, pasuolių atsargiai prišliaužęs, jis badė vagiui šiaudu į nosį.

– Tu esi galingas, tu gali vienu žvilgsniu trenkti mane žemėn, bet tu nieko negali man padaryti, – taip klojosi vaiko galvoje minčių chaosas.

Vagis, atvertęs raudonas akis, pažiūrėjo kokliai po gryčią.

Būdamas tikras ūkininkas, žinodamas, kad su plėšiku reikia elgtis, kaip įstatymai liepia, šeimininkas paklausė tikro veidmainio balsu:

– Gal, sveteli, pusryčių nori?... Kiaulienos?

– Greit patį pavaišinsiu kiauilienu.

Vagis nubudo. Pajuto, kad bėda artinas. Pasiryžęs buvo stoti už savo „razbainišką“ garbę ir atsakinėjo tyliu, pyktį sukuriančiu balsu.

– Tylėk, vagie. Tuoj tave čia pribaisysiu.

– Pamatysime, kuris pirmą.

Vagies galva atšokinėjo į pasienį, o blauzdos buvo mušamos batų su pasagaitėmis.

– Štil! – nusidirbusio ir pavargusio žmogaus balsu šaukė šeimininkas, išbėgdamas iš trobos, nors vagis ir nemanė atsakinėti, tik piktos ugnies akimis lydėjo šeimininką.

Vaikas, užlindęs į palovio tolimiausią kampa, žiūrėjo nubudusiomis akimis į šitą baisią komediją.

– Tėtė, sako, geras, bet kam taip baisiai muša vagį! – skaudžiai suspingsėjo vaiko smilkiniuose.

Vaikas pasiryžęs buvo išliuosuoti vagį.

Kas bus toliau, jam šią valandą nerūpėjo. Jį niekas dabar negalėtų sustabdyti.

Ilgai valandai praslinkus, kuomet sunkiai pradėtasai darbas buvo veik baigiamas, jis sumanė paklausti:

– O tu man nieko nedarysi – tėtės nemuši? – Paskum su vyrišku budrumu pridėjo: – Žinai, toliau galiu neatraišioti!

Vagis buvo veik visai išliuosuotas, ir vaikas negalėtų kariauti su tokia pajėga, kaip pavasario upės beplaukių ledai. Nuteistas žmogus tylėjo įbedęs akis aslon. Jis galbūt pergyveno geriausias valandas savo amžiuje.

Kuomet paskutinė virvė nusmuko nuo vagies, jis, kupron susimetęs ir nenormalus, neskubėdamas atsidūrė prie durų. Kažką murmedamas, tarytum: „Vaike, sudieu“, sugniaužė jį visą ir prispaudė prie krūtinės.

Dviejų kankinių „sudieu“.

Vagis lūkuriavo. Vaikui ašaros pripildė akis ir pradėjo byrėti per skruostus ant jo pilkų su mėlynomis juosčiukėmis trynyčių.

Jo užgimusoje šią valandą sieloje suskambėjo krikščioniškos gailės šviesios jūros.

Jis šią dieną tapo įrašytas žmonių tarpan. Jis pajuto tokį ilgesį, tarytum tas vakaras niekuomet nesiliautų. Nematęs didesnių misterijų, pajuto šiame daug brangaus.

Vakare vaikas išgirdo, kad vagį sugavo, pririšė prie geltonų mažų šlajukų ir vilko per sniegą, bet šio fakto jis neanalizavo. Jautė tiek tvirtos valios ateičiai.

* organizuotas gaudynes

2. Pateikite eilėraščio interpretaciją. Rekomenduojamas interpretacijos aspektas – atskirtį išgyvenantis žmogus.

Rimvydas Stankevičius

Vėjas, vartantis knygą

Sušnypščia į vandenį kritus

Dar viena

Signalinė raketa –

Taip ir nesuradusi tavęs,

Sužeistas

Po suoliuku numesto

Romano herojai,

Taip ir neįstengusi atskirti

Sukniubusio tavo

Kūno kontūrų nuo

Tamsos...

Akivaizdu – šita knyga

Ne apie tave, todėl ir

Mūšį laimėsi ne tu,

Ir nenukraujuosi

Dabar ne tu,

Ir ašarą spaus

Ne tavo

Meilės istorija...

Nenusimink –

Aš irgi iš tų, kurie nesurandami

Nei Joninių nakty,

Nei lapkričio kapinėse –

Tarsi lauktų dar šimtmečiai

Iki mano gimimo...

Aš irgi iš tų,

Pro kuriuos žvelgiama kiaurai,

Akim ir šypsenom ieškant

Aplink vertesnių, svarbesnių,

Tikresnių...

Pats supranti, ir aš negaliu,
Neturiu teisės toks eiti namo,
Sugrįžt į save, pas savuosius –

Vis tiek nepažintų,

Vis tiek neįleistų – be veido,
Be svorio, be aiškios
Krypties...

Susitauk, aš,

Ir tau teks
Išmukti išbūti

Beveik niekur,
Beveik niekuo,
Beveik be vilties

Su manim...

Tiesa, naktimis
Šiame parke
Sušvinta žibintai,

Tačiau, jau ir pats supratai –

Anksčiau ar vėliau
Visi jie užgęsta

Šnypšdami.

Probleminio klausimo pagal pateiktą grožinį tekstą svarstymas, remiantis kultūrine patirtimi

1. Remdamiesi apsakymo ištrauka ir kultūrine patirtimi pasvarstykite klausimu „Kokį santykį su kitu lemia bendruomeninė tradicija?“.

Nukreipiamieji klausimai

1. Kas lemia bendruomenės požiūrį į kitą?
2. Ar lengva pasipriešinti stereotipiniam visuomenės požiūriui?
3. Kaip keičiasi pasakotojo požiūris į merginą?
4. Koks pasakotojo elgesys rodo, kad net sąmoningas žmogus paklūsta bendruomenės normoms?

Jonas Biliūnas
Nemunu
(ištrauka)

O mes plaukiame plačiu Nemunu toliau...

Jau artinas vakaras. Atsibosta man stovinėti, taigi atsisėdu ir pradėdama snausti... Atbudęs matau priešais manęs sėdinčią jauną merginą. Iš pažiūros jai ne daugiau 16–17 metų. Bet pamėlynavę rausvi jos paakiai, akys nuvargusios, nemaloniai blizgančios, ir skruostų raudonumas, matomai, jau ne pačios prigimties, bet tik įvairių tepalų gražinamas, liudija, kad ši mergina yra ne tik mačiusi vargus, bet jau pati patyrusi ir netikrosios meilės vaisius. Pastebėjusi, kad į ją žiūriu, šypsosi taip, kaip tat paprastai daro moterys, daug jau mačiusios ir pergyvenusios, bet kurios dar tikisi patraukti prie savęs vyrų širdis. Žiūrėdamas į ją toliau, matau, kad jos šypsojimai lanko beveik visus aplinkui sėdinčius vyrus, neaplenkia nė jaunučio malonaus veido kunigo, kuris, pastebėjęs įbestas į save jos akis, rausta ir sukasi į šalį. Apsitaisiusi ji sodiečių rūbais, su balta skarele ant galvos: be abejonės, tat sodžiaus mergaitė, nelaimingais gyvenimo ir žmonių santykiais išmesta iš jų tarpo ir dabar skęstanti purvuose.

„Kur jos gimtinė vieta, kas tokie jos tėvai, kokia jos praeitis?“ – eina per galvą man mintys, bet tokios šaltos, be jausmo, kad mane patį ima šurpas.

Norėtusi prakalbinti ją, paklausti apie tą visą, bet aplinkui žmonės, nėra tiek drąsos. Ant galo žinau, kad sutiktų mane tik nušypsojimais... Šitai išsiima ji iš baltos skarelės obuolių ir valgo; paskui duoda du obuoliu arti stovinčiam kareiviui, kitu du – sėdinčiai čia pat moteriškai. Kareivis atideda juos į šalį, o moteriškė atsisuka į Nemuną ir visai netikėtai meta upėn.

– Kam tamsta numetei vandenin obuolius? – klausia moteriškės studentė.

– Nenoriu nuo jos obuolių priimti, – tat paleistuvė ir užsikrėtusi! – atsako pašnibždoms moteriškė, bet tokiu balsu, kad visi aplinkui tą girdi.

„Iš kur ji tą žino?“ – mąstau žiūrėdamas tai į vieną, tai į antrą. Moteriškės akys žiba piktu džiaugsmu, tarsi ji laiminga tuo, kad viešai gali nužeminti ir apkaltinti merginą. O mergina išrausta kiek, bet šypsosi, kaip ir pirma.

Man darosi nesmagu ir net baugu. Tarsi nuo baisiausio žmogaus, norisi nuo tos merginos prasišalinti, būti toliau, neprišliesti tenai, kur ji sėdėjo ar turėjo savo rankas padėjus. Jaučiu, kad tokios mintys ne pas mane vieną, bet ir pas kitus. Laukiu, kad tik greičiau pasirodytų Kaunas, kad tik greičiau iš to garlaivio galėčiau išlipti. Nudžiungu, kada tamsumoje pasirodo Aleksotos ir Kauno žiburiai.

Ant galo garlais, priplaukęs prie uosto, sustoja. Visi pradeda lipti. Instinkto vedamas, nutveriu studentę už rankos ir, iškėtęs akis, žiūriu į tą nelaimingą „paleistuvę“, tarsi norėdamas ir save, ir savo pažįstamą nuo anos apginti, lipant iš garlaivio jos neprisišiesti, „nesusitepti“. Kaip koks akmuo nuo krūtinės nuslinksta, kada pasijuntu ant gatvės...

Matau, kaip skersinės gatvės tamsumoje mergina pranyksta, ir einu savo keliu... Negaliu ir nedrįstu eiti paskui ją, pažiūrėti, kur ir kaip ji nakvos, pas ką ir kaip ji čia Kaune gyvena, ką dirba ir kokia baisi, be pasigailėjimo galia ją prie tokio gyvenimo privertė?.. Ant galo, ar būtų iš to kokia nauda?!

Ciurichas, 1905.IV.2

2. Remdamiesi eilėraščiu ir kultūrine patirtimi pasvarstykite klausimu „Kaip išsaugoti orumą grėsmės akivaizdoje?“.

Judita Vaičiūnaitė

Ragana

Pusiaudienio aikštė – troški, triukšminga.

(Kino salės – tuščios.)

Jie spiečias.

Ir nuožmus, nežmoniškas smalsumas

jungia tūkstančius.

Ir gėdos stulpas auga virš namų

lyg sausas keistas medis.

Ir pilnas išdidumo mano žvilgsnis –

kliedintis ir merdintis.

(Prigrūstos šiltinių palatos, pirtys, lagerių

kirpyklos.

Raudonais viržiais gula kerpami plaukai.)

Ir plūsta pyktis –

toks nesuprantamas, lyg būčiau kitoje

planetoj gimus.

Ir plaka įsisiautėję balsai, nuo buko

džiaugsmo kimūs.

Sunki grandinė trina mano kaklą.

Nuobodžiauja budelis.

(Beprotišku trenksmu nusviedžia nuo stalų

išgertus butelius.)

Tiesa –

iš mano vaikiškos burnos, laukinės,

neliestos.

Uždekit.

Mano kūnas ilgisi nuplaunančios liepsnos.